

ชื่อวิชา การนวดเพื่อการบำบัดแผนไทย รหัสวิชา ล. ๑๑๐๘ จำนวนหน่วยกิต ๒(๑-๒-๕) หน่วยกิต
เรื่อง หัวข้อ/บทที่ บทที่ ๕ การบริหารแบบฤๅษีตัดตน
สำหรับนักศึกษา หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ ๒ รุ่นที่ ๖๕ จำนวน ๙๕ คน ภาคการศึกษา ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๖
ผู้สอน อ.ศิริรัชต์ อินสุข และ อ.พิเศษภายนอก ภาควิชา การศึกษาทั่วไป
วันเดือนปีที่สอน จำนวนชั่วโมงที่สอน ครั้งละ ๓ ชั่วโมง

วันที่ ๖ ธันวาคม ๒๕๕๖ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. (ทฤษฎี ๑ ชั่วโมง ปฏิบัติ ๒ ชั่วโมง)

และวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๕๗ เวลา ๐๘.๓๐ - ๑๔.๐๐ น. (บูรณาการบริการวิชาการ วิจัย ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม)

สถานที่สอน อาคารเรียน ๓ ชั้น ๓ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช

สถานที่ให้บริการวิชาการ วัดไก่เตี้ย ต.บ้านคลอง อ.เมือง จ. พิษณุโลก

สาระสำคัญ (Concept)

บทที่ ๕ การบริหารแบบฤๅษีตัดตน

พ่อแก่หรือพระฤๅษี ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในแวดวงแขนงต่าง ๆ ล้วนนิยมเคารพบูชา นับถือบูชา เพราะเป็นผู้นำเอาศิลปะแขนงต่าง ๆ มาให้มนุษย์ได้รับรู้
ไม่ว่าจะเป็นการร้องรำทำเพลง การนวดตัวตามแบบแผนแผนไทยที่ปรากฏรูปปั้น ๑๒๗ ท่า วัดโพธิ์ เป็นท่าการออกกำลังกายที่มีประโยชน์ถูกคิดมาใช้ จำนวน ๑๕ ท่าที่
สามารถบริหารได้ครอบคลุมทุกส่วนของร่างกาย เมื่อนำท่าฤๅษีตัดตนมาบูรณาการกับดนตรีพื้นบ้านม้งคละ จังหวัดพิษณุโลก ใช้การออกกำลังกายท่าฤๅษีตัดตน ๑๑ ท่า
เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้ทุกสถานที่ (ตัดท่านอนออก) และประกอบเพลงม้งคละ ๔ เพลง เพลงไม้หนึ่ง เพลงไม้สอง เพลงไม้สาม และเพลงไม้สี่ ทำให้การออกกำลังกายเกิด
ความเพลิดเพลินและเกิดความสุขกาย สบายใจกับผู้ออกกำลังกาย (ใช้ออกกำลังกายกับคนที่มีความแข็งแรงร่างกายปกติ)

การฝึกปฏิบัติการออกกำลังกายด้วยท่าฤๅษีตัดตนและประยุกต์ด้วยดนตรีพื้นบ้านม้งคละ จังหวัดพิษณุโลกและเตรียมนักศึกษา เรื่อง การสร้างเสริมสุขภาพ
ผู้สูงอายุด้านการนวดพื้นฐานและการออกกำลังกายฤๅษีตัดตนประกอบดนตรีพื้นบ้านม้งคละ จ. พิษณุโลก

๑. ชี้แจงการใช้เครื่องมือวิจัย และฐานการวัดการยึดเหยียด (ตามความเฉพาะของเครื่องมือวิจัย)

๒. ชี้แจงการให้บริการวิชาการตามความต้องการของชุมชน

๓. ชี้แจงบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานบูรณาการ บริการวิชาการ ผู้ช่วยเก็บข้อมูลงานวิจัยและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ให้กับนักศึกษา ตามหน้าที่ความรับผิดชอบ

การพัฒนาผลการเรียนรู้ในกลุ่มมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่มุ่งหวังตามหลักสูตร(เลือกด้านที่ตรงกับเนื้อหาสาระ)

๑. ด้านคุณธรรม จริยธรรม

๑.๔. มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

๑.๕. มีระเบียบวินัยและซื่อสัตย์

๑.๗. เป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่นในการดำรงตน

๑.๙. มีจิตสำนึกในการให้บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์

๒.ด้านความรู้

๒.๑. มีความรู้และความเข้าใจในสาระสำคัญของศาสตร์ที่เป็นพื้นฐาน ครอบคลุม มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีความรู้ความเข้าใจในสารสนเทศมีความเข้าใจในวัฒนธรรม สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของชุมชน เมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอนนักศึกษาสามารถ (KAP) :

วัตถุประสงค์ ภายหลังจากเรียนจบรายวิชานี้แล้วนักศึกษาสามารถ

ด้านพุทธิพิสัย (Knowledge: K)

๑. อธิบายหลักการหมวดพื้นฐานและการออกกำลังกายท่าฤๅษีดัดตนได้ถูกต้อง

ด้านจิตพิสัย (Attitude: A)

๑. มีเจตคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพของตนเองและผู้อื่นด้วยการรักษาทางหัตถเวชกรรม

๒. เกิดความซาบซึ้งในเสียงเพลงมั่งคละดนตรีพื้นบ้าน จ. พิษณุโลกและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน จ. พิษณุโลก

ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor: P)

๑. แสดงการบริหารร่างกายแบบฤๅษีดัดตน ๑๕ ท่าได้ถูกต้อง

๒. แสดงท่าการออกกำลังกายด้วยท่าฤๅษีดัดตนประกอบดนตรีพื้นบ้านมั่งคละ จ. พิษณุโลกได้ถูกต้อง

๓. เกิดทักษะการให้บริการวิชาการ เรื่องการออกกำลังกายท่าฤๅษีดัดตนประกอบดนตรีพื้นบ้านมั่งคละ จ. พิษณุโลกเพิ่มขึ้นจากการฝึกปฏิบัติจริงในชุมชน

๓. ด้านทักษะทางปัญญา

๓.๑ ตระหนักรู้ในศักยภาพและสิ่งที่เป็นจุดอ่อนของตนเพื่อพัฒนาตนเอง

๓.๒ สามารถสืบค้นข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย

๓.๓ สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการแก้ไขปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ

๓.๕ สามารถ ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา

๔. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

๔.๒ สามารถทำงานเป็นทีมในบทบาทผู้นำและสมาชิกในกลุ่ม

๔.๔ มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ต่อสังคม ชุมชนและในการพัฒนาตนเอง

๕. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลขและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

๕.๓ สามารถสื่อสารภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งการพูดการฟังและการอ่าน การเขียนและการนำเสนอ

วัตถุประสงค์การเรียนรู้	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา (นาที)	สื่อการเรียนรู้	การประเมินผล	
					วิธี/เกณฑ์การประเมิน	ผลการประเมิน
<p>ด้านความรู้ พุทธิพิสัย : K ๑.บอกท่าการออกกำลังกายฤๅษีตัดตน ๑๕ ท่ามีประโยชน์ต่อการออกกำลังกายในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้ถูกต้อง</p> <p>ด้านจิตพิสัย : A ๑. มีเจตคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพของตนเองและผู้อื่นด้วยการรักษาทางหัตถเวชกรรม</p>	<p>บทที่ ๕ การบริหารแบบฤๅษีตัดตน พ่อแก่หรือพระฤๅษี ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในแวดวงแขนงต่าง ๆ ส่วนนิยมเคารพบูชานับถือบูชาเพราะเป็นผู้นำเอาศิลปะแขนงต่าง ๆ มาให้มนุษย์ได้รับรู้ไม่ว่าจะเป็นการร้องรำทำเพลง การนวดตัวตามแบบแผนแผนไทยที่ปรากฏรูปปั้น ๑๒๗ ท่าของวัดโพธิ์ เป็นท่าการออกกำลังกายที่มีประโยชน์ถูกคิดมาใช้จำนวน ๑๕ ท่าที่สามารถบริหารกายนวดตัวได้ครอบคลุมทุกส่วนของร่างกาย</p>	<p>๑. ช้่นนำเข้าสู่บทเรียน ครูอธิบายวัตถุประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนการสอน ประจำบทเรียน นักศึกษาและครูสนทนา ถาม ตอบกับ ผู้เรียน หัวข้อเรื่อง "ประวัติฤๅษีตัดตน" ใน การสืบค้นมาก่อนล่วงหน้าพร้อมทั้งเชื่อมโยงเข้าสู่บทเรียน (รายกลุ่ม)</p> <p>๒.ชั้นดำเนินการสอน ๒.๑. แบบบรรยาย -ครูบรรยายโดยใช้สื่อ PowerPoint และให้ผู้เรียนฟังการบรรยายโดยใช้เอกสารประกอบการสอนพร้อมให้นักศึกษาจดประเด็นสำคัญในเนื้อหาสาระ</p>	๑๐ นาที	<p>๑. Power Point ประกอบการบรรยายฤๅษีตัดตน ๑๕ ท่า</p> <p>๒.เอกสารประกอบการสอนฤๅษีตัดตน</p> <p>๓. Power Point ประกอบการบรรยายการออกกำลังกายฤๅษีตัดตนประกอบดนตรีพื้นบ้านม้งคละ</p>	<p>๑.ด้านความรู้ -การตอบคำถามจากการสืบค้นและ การสังเกตการแสดงท่าฤๅษีตัดตน - แบบประเมินทักษะการออกกำลังกายด้วยท่าฤๅษีตัดตนประกอบดนตรีพื้นบ้านม้งคละ</p> <p>เกณฑ์การประเมิน นักศึกษาผ่านเกณฑ์ประเมิน สอบปฏิบัติ การออกกำลังกายด้วยท่าฤๅษีตัดตนประกอบ ดนตรีพื้นบ้านม้งคละ จ. พิษณุโลก และการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนได้ ๑๑ ท่า</p> <p>๒.ด้านคุณธรรม จริยธรรม ใช้แบบประเมินของ สบช. ข้อ</p>	<p>ด้านความรู้ นักศึกษาสามารถผ่านเกณฑ์เนื้อหาประจำบท คิดเป็นร้อยละ.....</p> <p>ด้านคุณธรรม จริยธรรม นักศึกษาสามารถผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ.....</p>

วัตถุประสงค์ การเรียนรู้	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา (นาที)	สื่อ การเรียนรู้	การประเมินผล	
					วิธี/เกณฑ์การประเมิน	ผลการประเมิน
	ดนตรีมิ่งคละ ในพระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๔๔ ได้บันทึกไว้ว่าเครื่องดนตรีมิ่งคละเป็นเครื่องเบญจรงค์แท้ มีกลองเล็ก รูปเหมือนเถิดเทิงแต่สั้นเรียกว่า กรองไกรก ๑ ใบ และกลอง หลอน(กลองตัวเมีย) ๑ ใบ กลองยี่น ๓ ใบและมีปี่ ๑ คัน (ตัวเป็นทำนองปี่จีนสั้นเป็นปีชวา) ซ้องแขวนราว ๓ ใบมีคาน หามเสียงต่างกัน เครื่อง ประกอบจังหวะคือฉิ่งกับฉาบ เครื่องดนตรีตีผสมกันใช้ในงาน รื่นเริง มีทั้งหมด ๓๘ เพลง แต่ นำมาบูรณาการกับทำนองซัด ดน ๔ เพลง ๑.เพลงไม้หนึ่ง ๒. เพลงไม้สอง ๓.เพลงไม้สาม และ ๔. เพลงไม้สามกลับ(เพลง ครู) เมื่อนำมาผสมผสานกันแล้ว ผู้ออกกำลังกายเกิดความ เพลิดเพลินชวนซึ่งในศิลปะ วัฒนธรรมพื้นบ้าน จ. พิษณุโลก ข้อควรระวัง ใช้กับบุคคลทั่วไป ที่มีสภาพร่างกายปกติ	-ขณะสอนครูพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรับผิดชอบในการเรียนความตรง ต่อเวลา -การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้สอนในด้าน ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา ความ ซื่อสัตย์และการเคารพสิทธิของผู้อื่น เพื่อให้นักศึกษาดูตัวอย่าง -ครูให้คำแนะนำ ตักเตือนเมื่อพบ พฤติกรรมไม่เหมาะสมของนักศึกษา ในขณะที่เรียน -ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสอภิปรายและ แสดงความเห็นอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันรับ ฟังความคิดเห็นอย่างเคารพซึ่งกันและกัน		มิ่งคละ ๓. DVD การออก กำลังกายด้วยท่า ฤๅษีตัดตน ประกอบดนตรี พื้นบ้านมิ่งคละ ๓.คู่มือบันทึก การทดสอบ สมรรถภาพ ร่างกายด้านการ ยืดเหยียด ๔.วัสดุอุปกรณ์ ประจำฐานการ ยืดเหยียด ๕.เกณฑ์ มาตรฐานการ ประเมิน สมรรถภาพทาง กาย	๑.๔, ๑.๕ ,๑.๗ สำหรับข้อ๑.๙ แทรกอยู่ในแบบประเมิน ดังกล่าวที่ระบุ * ** *** ๓.ทักษะทางปัญญา ใช้แบบประเมินของ สปช. ข้อ ๓.๑ และ ๓.๒ ๔.ทักษะความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล ใช้แบบประเมินของ สปช. ข้อ ๔.๒ และ ๔.๔ ๕.ทักษะการวิเคราะห์เชิง ตัวเลขและการประยุกต์ใช้ เทคโนโลยี ใช้แบบประเมินของ สปช. ข้อ ๕.๓ เกณฑ์ ผ่านร้อยละ ๖๐ จาก คะแนนแบบประเมิน	ทักษะทางปัญญา นักศึกษาสามารถผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ..... ทักษะความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล นักศึกษาสามารถผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ..... ทักษะการวิเคราะห์เชิง ตัวเลขและการประยุกต์ใช้ เทคโนโลยี นักศึกษาสามารถผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ.....
ด้านทักษะพิสัย : P ๑.แสดงการบริหาร ร่างกายแบบฤๅษีตัดตน ๑๕ ท่าได้ถูกต้อง ๒.แสดงท่าการออก กำลังกายด้วยท่าฤๅษีตัด ตนประกอบดนตรีพื้น บ้านมิ่งคละ จ. พิษณุโลก ได้ถูกต้อง ๓.เกิดทักษะการให้	เพลงไม้สอง ๓.เพลงไม้สาม และ ๔. เพลงไม้สามกลับ(เพลง ครู) เมื่อนำมาผสมผสานกันแล้ว ผู้ออกกำลังกายเกิดความ เพลิดเพลินชวนซึ่งในศิลปะ วัฒนธรรมพื้นบ้าน จ. พิษณุโลก ข้อควรระวัง ใช้กับบุคคลทั่วไป ที่มีสภาพร่างกายปกติ	๒.๒ แบบสาธิต -นักศึกษาฝึกปฏิบัติท่าการออกกำลังกาย แบบฤๅษีตัดตน ๑๕ ท่าตามการสาธิตของ ครู -ครูนำผลการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน เรื่อง การออกกำลังกายฤๅษีตัดตนประ กอบดนตรีพื้นบ้านมิ่งคละเมื่อ ปีการศึกษา ๒๕๕๕ โดยนำผลการวิจัยมาสอน วิธียืด เหยียดฤๅษีตัดตนส่งผลต่อสุขภาพให้กับ นักศึกษาเพื่อนำไปใช้กับผู้สูงอายุในชุมชน				

วัตถุประสงค์ การเรียนรู้	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา (นาที)	สื่อ การเรียนรู้	การประเมินผล	
					วิธี/เกณฑ์การประเมิน	ผลการประเมิน
บริการวิชาการ เรื่องการ ออกกำลังกายท่าฤๅษีตัด ตนประกอบดนตรีพื้น บ้านมั่งคละ จ. พิษณุโลก เพิ่มขึ้นจากการฝึก ปฏิบัติจริงในชุมชน	ฝึกปฏิบัติการออกกำลังกาย ด้วยท่าฤๅษีตัดตน ๑๕ ท่า และการประยุกต์การออกกำลัง กาย ๑๑ท่า ด้วยดนตรีพื้นบ้าน มั่งคละ จังหวัดพิษณุโลก ฝึกทักษะการออกกำลังกาย ด้วยท่าฤๅษีตัดตนและการ ประยุกต์กับการออกกำลังกาย ประกอบดนตรีพื้นบ้านมั่งคละ จ. พิษณุโลก ด้วยการให้บริการ วิชาการแก่ชุมชน	ในครั้งต่อไป (อ้างอิงผลการวิจัย ศิริรัชต์ อินสุขและคณะ) นำเข้าสู่การสาธิตทำ การออกกำลังกายด้วยท่าฤๅษีตัดตน ประกอบดนตรีพื้นบ้านมั่งคละจ. พิษณุโลก -นักศึกษาฝึกปฏิบัติทำการออกกำลังกาย แบบฤๅษีตัดตนประกอบดนตรีพื้นบ้าน มั่งคละ จ. พิษณุโลก (ภายหลังจากการเรียนในห้องเรียน นักศึกษาฝึกด้วยตนเองเพิ่มเติมก่อนการ เรียนเนื้อหาต่อไป ทุกครั้งเพื่อเกิดความ ชำนาญ) -ครูชี้แจง บทบาทหน้าที่ของนักศึกษาทุก คนในการให้บริการวิชาการ การเป็นผู้ช่วย เก็บข้อมูลวิจัย และการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ดนตรีมั่งคละ ให้นักศึกษาเข้าใจและดำเนินการได้ -การเพิ่มทักษะการออกกำลังกายฤๅษีตัด ตนประกอบดนตรีพื้นบ้านมั่งคละ จ. พิษณุโลก ด้วยการให้บริการวิชาการแก่ ชุมชนบ้านคลอง จ. พิษณุโลก -แบ่งนักศึกษาทุกคนให้ทำหน้าที่ตามที่ ได้รับมอบหมาย เพื่อประเมินคัดกรอง สุขภาพตามฐานต่าง ๆ ก่อนออกกำลังกาย และการออกกำลังกายฤๅษีตัดตนประกอบ ดนตรีพื้นบ้านมั่งคละ ในชุมชนบ้านคลอง อ.เมือง จ. พิษณุโลก		๖.แบบบันทึก การลงทะเบียน การเข้าร่วม กิจกรรมใน ชุมชน ๗.แบบสอบถาม การวิจัยที่ เกี่ยวข้อง		

วัตถุประสงค์ การเรียนรู้	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลา (นาที)	สื่อ การเรียนรู้	การประเมินผล	
					วิธี/เกณฑ์การประเมิน	ผลการประเมิน
		<p>๓.ขั้นสรุปบทเรียน</p> <p>-นักศึกษาและครูนำผลการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนเรื่อง การออกกำลังกาย ฤๅษีตัดตนประกอบดนตรีพื้นบ้าน มังคละจ.พิษณุโลก ชุมชนบ้านคลอง จ.พิษณุโลก โดยการทำ Focus group ประเด็นสำคัญในเนื้อหาที่สอนและการสรุปผลการให้บริการวิชาการแก่ชุมชน ผลกระทบกับชุมชน และผลที่เกิดกับตัวนักศึกษาด้าน จิตบริการ (S) การคิดวิเคราะห์ (A) และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น(P)</p>			<p>Focus group</p> <p>-วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้านผลกระทบกับชุมชน สถานศึกษา และตัวผู้เรียน SAP และการทำนุบำรุง ศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้าน มังคละ</p> <p>-สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ SAP วิเคราะห์จากแบบประเมิน สบช.</p>	

หมายเหตุ : โครงการ : การบูรณาการบริการวิชาการกับการเรียนการสอน การวิจัย และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนบ้านคลอง อ.เมือง จ. พิษณุโลก

ผู้ให้บริการวิชาการ อ.ศิริรัชต์ อินสุข และอาจารย์พิเศษภายนอก

นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ ๑ ที่กำลังศึกษาในรายวิชาการหมวดเพื่อการบำบัดแผนไทย ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๖

1. การนำการออกกำลังกายฤๅษีตัดตนประกอบดนตรีพื้นบ้านมังคละ จ.พิษณุโลก

2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ช่วยด้านการวิจัยระหว่างการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนบ้านคลอง เรื่อง การสร้างความสุขในผู้สูงอายุชุมชนบ้านคลองด้วยการออกกำลังกายท่าฤๅษีตัดตนประกอบดนตรีพื้นบ้านมังคละ จ. พิษณุโลก (ทุนส่วนตัว) รายละเอียดการดำเนินการวิจัย โครงการวิจัย

ผู้รับผิดชอบโครงการบริการวิชาการกับการเรียนการสอน วิจัยและทำนุบำรุงฯ อ.ศิริรัชต์ อินสุข ภาควิชาการศึกษาทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

มานพ ประภาษานนท์.(๒๕๕๓).นวดไทยสัมพันธ์บำบัดสุขภาพ.กรุงเทพฯ :ดีการพิมพ์.

มูลนิธิการแพทย์แผนไทยพัฒนา.(๒๕๔๕).กายบริหารแบบไทย ท่าฤๅษีตัด ตนพื้นฐาน ๑๕ ท่า กรุงเทพฯ : ทุนสนับสนุนกิจกรรม มูลนิธิการแพทย์แผนไทย.

มนตรี ภูมี.(๒๕๔๕).สุขภาพแบบองค์รวม : มองย้อนการแพทย์ตะวันออก.กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาริน.

วุฒิ วุฒิธรรมเวช. (๒๕๔๒) หลักเภสัชกรรมไทย. กรุงเทพฯ : เอ็น.พี.สกรีนพริ้นติ้ง.

ศิริรัชส์ อินสุข และคณะ . (๒๕๕๕) การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุชุมชนบ้านคลอง ด้วยการออกกำลังการทำฤๅษีตัดตนประกอบดนตรีพื้นบ้านมังคละ จังหวัด

พิษณุโลก. พิษณุโลก : รายงานการวิจัย วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พุทธชินราช

อธิยุต วรรณโพยม.(๒๕๔๕).เปิดกรุ กระบวนทำฤๅษีตัดตน ลีลาไทย คลายเส้น.กรุงเทพฯ : สายธาร.

บันทึกหลังการสอน

๑. ปัญหา

๒. ข้อสังเกต

๓. แนวทางการแก้ไข/ข้อเสนอแนะ

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้สอนและบันทึกการสอน